

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ДІЇ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ

Поставка проблеми. В умовах ринкових відносин податкова система є однією з найважливіших складових фінансово-кредитного механізму державного регулювання економіки. Держава також широко використовує податкову політику в якості певного регулятора впливу на негативні ринкові явища. Окрім того, як відомо, податки є потужним інструментом управління економікою в умовах ринку і, від того, наскільки правильно побудована система оподаткування в державі залежить ефективність функціонування всього народного господарства в цілому.

Реалізуючи на належному рівні розподільчу, стимулюючу, регулюючу та фіскальну функції податків є певна можливість стримувати інфляцію в періоди її інтенсивного зростання, вирішувати питання ринкової нестабільності, забезпечувати економічну підтримку розвитку в періоди кризи, фінансувати капітальні вкладення в потрібні державі галузі народного господарства тощо.

Враховуючи зарубіжний досвід визначено, що механізм порядку обчислення та сплати податків займає майже першочергове місце в фінансовому плануванні підприємства, а податкова система в кожній країні є основою економічної системи. Вона з одного боку забезпечує фінансову базу держави, а з іншого – виступає головним знаряддям реалізації державної економічної політики в тому числі в рамках виробничо-господарських відносин і характері функціонування самих суб'єктів господарювання [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження ефективності функціонування податкової системи України на доцільності її подальшого реформування присвячені праці багатьох вчених та науковців, таких як М. Я. Дем'яненко, П. Т. Саблук, В. П. Синчак, Л. Д. Тулуш, І. Є. Чуркіна та інші. Віддаючи належне їх науковим напрацюванням, слід зазначити, що питання подальшого реформування системи оподаткування залишають місце для наукових досліджень, а особливо в частині його вдосконалення на основі аналізу змін що, відбулися з часів запровадження Податкового кодексу України.

Метою написання статті є визначення основних положень законодавства, що забезпечили становлення податкової системи України та напрямків її реформування на сучасному етапі. У відповідності до мети було визначено наступні задачі:

– проаналізувати основні етапи реформування податкової системи України,

– розглянути принципи побудови сучасної системи оподаткування та напрямки основних змін в податкову законодавстві.

Викладення основного матеріалу. Формування самостійної системи оподаткування в Україні почалося ще в рамках колишнього СРСР. В 1991 р. було прийнято Закон УРСР „Про систему оподаткування”, в якому вперше були сформульовані принципи побудови податкової системи України, які притаманні ринковій економіці. З подальшим розвитком податкових відносин в Україні змінилися і принципи побудови і призначення системи оподаткування. Основні етапи реформування податкової системи України відображено в таблиці 1 [2, 3].

Аналізуючи дані таблиці 1, слід зазначити, що кардинальні зміни в податковому законодавстві відбувалися в 1997 р, щодо встановлення нових законів в питанні оподаткування (до речі, ці положення норм законів зі значними змінами та доповненнями збереглися фактично до введення в дію Податкового кодексу).

1998 р. привніс в податкове законодавство застосування спрощеної системи оподаткування – впровадження єдиного податку для суб'єктів підприємницької діяльності та фіксованого сільськогосподарського податку для сільськогосподарських товаровиробників (спеціальні режими оподаткування застосовуються і в нормах Податкового кодексу України) [5].

В 2004 р. було запропоновано кардинальне реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб – прибутковий податок з громадян було замінено на податок з доходів фізичних осіб, тобто встановлення єдиної ставки податку на відміну від існуювшої раніше диференційованої шкали розрахунку прибуткового податку [6].

Необхідність впровадження Податкового кодексу України (далі –ПКУ) обговорювалася досить тривалий термін, а фактичне його введення в дію в якості основного нормативного акту щодо оподаткування відбулося з 1 січня 2011 р.

Сучасна система оподаткування за нормами ПКУ побудована за наступними принципами [7]:

– загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені ПКУ, законами з

Таблиця 1

Основні етапи реформування податкової системи України

Роки	Зміни норм податкового законодавства
1997 р.	Прийнято нові закони України: 1. „Про систему оподаткування” від 18.02.1997р.; 2. „Про податок на додаткову вартість” від 3.04.1997 р [4].; 3. „Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.1997 р.
1998 р	1. Прийнято указ президента „Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб’єктів малого підприємництва” від 3.07.1998 р. № 727.; 2. Прийнято закон України „Про державну податкову службу” від 24.12.1993 р. зі змінами і доповненнями від 5.02.1998 р. 3. Прийнято закон України „Про фіксований сільськогосподарський податок” від 17. 12.1998 року
2003 р	1. Прийнято закон України „Про податок доходів фізичних осіб” від 22.05.2003 року
2004 – 2009 рр	Розробляються проекти Податкового кодексу України
2010 р.	Прийнято Податковий кодекс України від 2. 12. 2010 р.
2011 р. по теперішній час	Подальше реформування положень Податкового кодексу України

питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями чинного законодавства;

– рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

– невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

– презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов’язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

– фінансова достатність – встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

– соціальна справедливість – встановлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

– економічність оподаткування – встановлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

– нейтральність оподаткування – встановлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

– стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

– рівномірність та зручність сплати – встановлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

– єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов’язкових елементів податку.

Дієвість норм ПКУ відображається в першу чергу в обсягах податкових надходжень до бюджету і дає можливість оцінити ефективність запровадження тих чи інших норм податкового законодавства. Для цього доцільно порівняти суми податкових надходжень до державного бюджету України в 2010 р. та в 2011 р. (податкових надходженнями за умов дії положень ПКУ), структура яких відображено на рис. 1 та рис. 2 [8].

Аналіз структури податкових надходжень до бюджету в 2011 р. свідчить про їх збільшення на 4,7%. Порівняння структури податкових надходжень за видами податків, слід зазначити про сить незначні відхи-

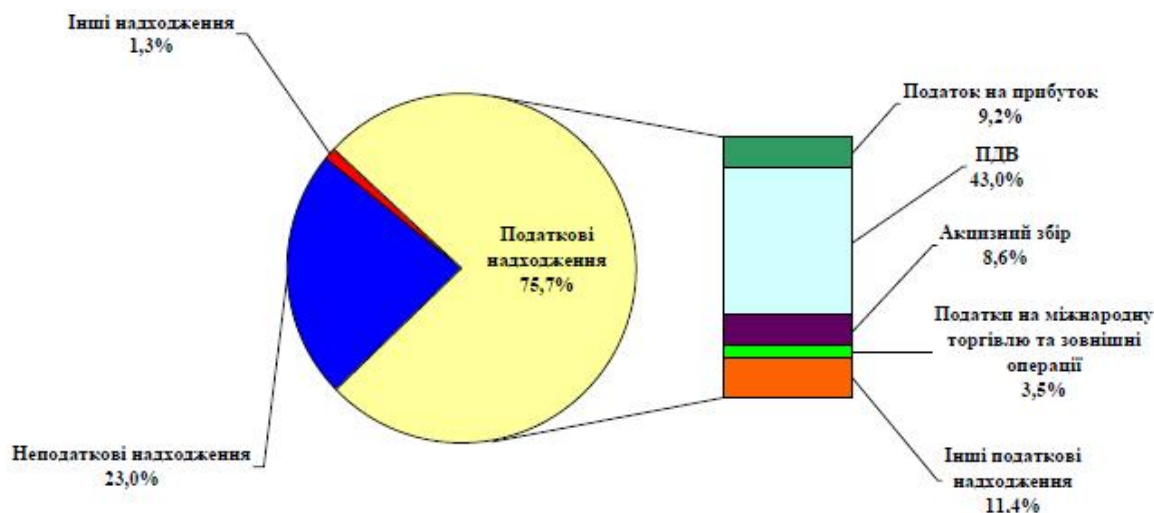

Рис. 1. Структура надходження коштів до державного бюджету в 2011 р.

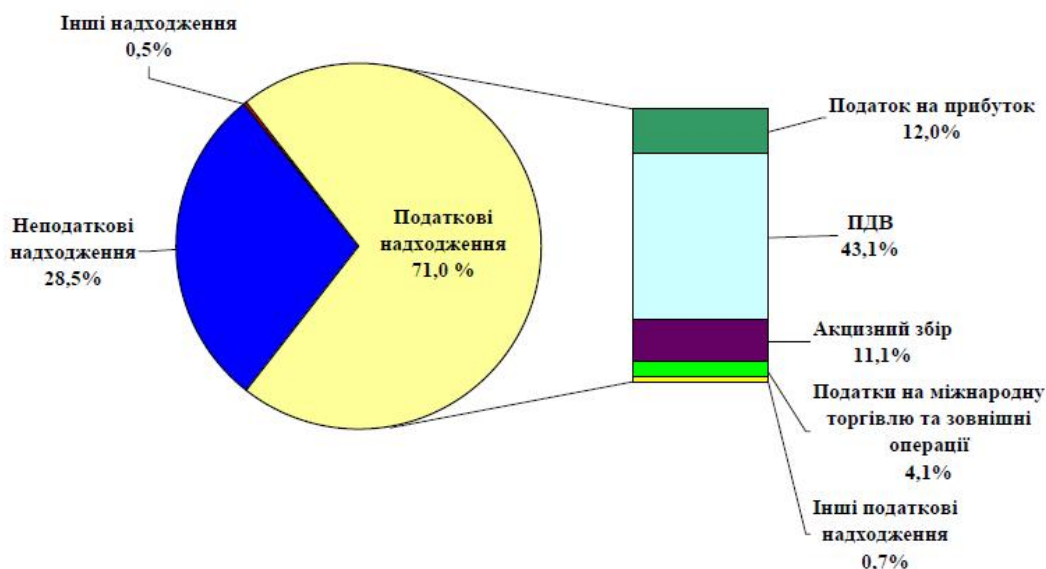

Рис. 2. Структура надходження коштів до державного бюджету в 2010 р.

лення в бік збільшення так і в бік зменшення таких надходжень.

Так суми надходжень податку на прибуток, податку на додану вартість та акцизного податку зменшилися в 2011 р. порівняно з 2010 р. на 2,8%, 0,1% та 2,5% відповідно.

Лише за надходженнями інших податків та зборів відбулося значне збільшення на 10,7%. Така структура податкових надходжень до бюджету свідчить про необхідність подальшого реформування податкової системи України в рамках зміни деяких положень ПКУ.

Доходи держбюджету за січень – серпень 2012 р.

зросли на 18,7 млрд грн (9,3%), тобто до 220,6 млрд грн. До загального фонду держбюджету України надійшло 188,5 млрд грн, що на 18,8 млрд грн (11,1%) більше відповідного періоду минулого року.

Найбільші надходження у січні-серпні 2012 р. склали:

- податок на додану вартість (ПДВ). Загальний фонд держбюджету отримав на 10,6% більше ніж у минулому році, тобто до 121 млрд 109,4 млн грн;
- податок на прибуток підприємств. Надходження збільшилися на 2,5%, до 37,325 млрд грн.
- акцизний податок з вироблених в Україні під-

акцизних товарів. Надходження збільшилися на 10,7%, тобто до 15,36 млрд грн.

До місцевих бюджетів за січень – серпень 2012 р. надійшло 63 млрд. грн. і, додатково, в порівнянні з аналогічним періодом 2011 р, надійшло 9,3 млрд грн.

Стратегічна мета нинішньої податкової політики – створення в Україні стабільної податкової системи,

яка б забезпечила достатній обсяг надходжень платежів до бюджетів усіх рівнів та справедливий підхід до оподаткування всіх категорій платників податків. Податкові реформи, що передбачено застосувати в 2013 р. відображено в таблиці 2.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного автором дослідження можна зробити наступні висновки:

Таблиця 2

Основні зміни положення норм ПКУ на 2013 р. [9]

Вид податку	Зміни норм ПКУ
Податок на прибуток	1. Сплата щомісячних авансових внесків платниками податків, в першу чергу такими, дохід яких перевищує 10 млн грн. Такі платники щомісяця повинні будуть сплачувати авансовий внесок з податку на прибуток у порядку та в строки, встановлені для місячного податкового періоду, у розмірі не менше 1 / 12 нарахованої до сплати суми податку за попередній звітний (податковий) рік. Зазначені платники вперше з декларацією за 2012 рік повинні подати розрахунок щомісячних авансових внесків. 2. Застосовується ставка податку на прибуток у розмірі 19%.
Єдиний податок	До груп платників ЄП з 12.08.2012 р. додано: п'яту групу — фізичні особи – підприємці, які протягом календарного року не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 20-ти. При цьому обсяг доходу не має перевищує 20 млн грн; шосту групу — юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року середньооблікова кількість працівників не перевищує 50 осіб та обсяг доходу не перевищує 20 млн грн. Відповідно податкова ставка ЄП для 5-ї та 6-ї груп платників ЄП становить: 7% доходу — у разі сплати ПДВ; 10% доходу — у разі включення ПДВ до складу ЄП.
ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників	Звільнялась від оподаткування ПДВ поставка як на території України, так і в режимі експорту зернових культур та технічних культур для посередників 3-го та більше ланцюгу постачання.
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	1. Дохід від продажу фізичними особами брухту чорних металів не обкладається ПДФО. 2. Від обкладення ПДФО звільняється інвестиційний прибуток не лише від операцій з борговими зобов'язаннями НБУ, а й за „казначейськими зобов'язаннями України, емітованими центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, у тому числі від зміни курсу іноземної валюти”. 3. Доходи фізичних осіб, що оподатковуються ПДФО за ставкою 5%, доповнено доходами у вигляді інвестиційного прибутку від операцій з облігаціями внутрішніх державних позик, у т. ч. від зміни курсу іноземної валюти. 4. Доходи іноземного походження у вигляді дивідендів з 12.08.2012 оподатковуються за ставкою 15% та їх отримувачі зобов'язані подати річну податкову декларацію.
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Вводиться в дію за нормами Податкового кодексу

– при реформуванні податкової системи необхідно дотримуватись балансу інтересів держави, господарюючих суб'єктів і громадян. Тільки в цьому разі податкова реформа сприятиме зростанню ділової активності, скороченню тіньової економіки, розвитку податкової культури населення;

– напрямки реформування податкової системи України мають бути, з одного боку, узгодженими із завданням побудови в країні соціально орієнтованої ринкової економіки;

– реформа системи оподаткування повинна відбуватися згідно з пріоритетними цілями та задачами реформування бюджетної системи, політики структурних змін та взагалі концепції соціально-економічного розвитку держави, а з іншого – необхідні зміни в податкових відносинах повинні підкріплюватися реформами в інших сферах суспільного життя.

Література

1. **Чуркіна І. Є.** Особливості податкових систем країн з ринковою економікою / І. Є. Чуркіна // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2008. – № 102. – С. 50 – 52. 2. **Про внесення змін до Закону України „Про систему оподаткування”:** Закон України (22.12.1998 р.) 3. **Про внесення змін до Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств”:** Закон України (22 травня 1997 р. № 283/97-ВР (зі змінами, внесеними згідно з Законами) станом на 13.07.2000 р.). 4. **Про податок на додану вартість:** Закон України (від 3 квітня 1997 року зі змінами згідно із Законами станом на 01.01.1998 р.). 5. **Про фіксований сільськогосподарський податок:** Закон України (17.12.1998, № 320-XIV). 6. **Про податок на доходи фізичних осіб:** Закон України (22.05.2003 р. №889-ІУ). 7. **Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст. 112.** 8. **Щомісячний моніторинг основних індикаторів бюджетної та банківської системи України станом на 1.01.2012 р.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 9. **Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України:** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

Максимова Н. О. Особливості реформування податкової системи України за умов дії Податкового кодексу

В статті розглянуто питання функціонування податкової системи України в умовах застосування та подальшого вдосконалення норм Податкового кодексу. Проведено аналіз етапів становлення та реформування системи оподаткування України. Визначено структуру податкових надходжень до бюджету до та після зміни норм діючого податкового законодавства. Розглянуто основні зміни норм Податкового кодексу на майбутній податковий рік.

Ключові слова: податки, податкова система, Податковий кодекс, податок на прибуток, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, податкові реформи.

Максимова Н. А. Особенности реформирования налоговой системы Украины в условиях действия Налогового кодекса

В статье рассмотрены вопросы функционирования налоговой системы Украины в условиях применения и дальнейшего совершенствования норм Налогового кодекса. Проведен анализ этапов становления и реформирования системы налогообложения Украины. Определена структура налоговых поступлений в бюджет до и после изменения норм действующего налогового законодательства. Рассмотрены основные изменения норм Налогового кодекса на будущий налоговый год.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, Налоговый кодекс, налог на прибыль, налог на добавленную стоимость, налог на доходы физических лиц, налоговые реформы.

Maksymova N. O. Reform Features of the Ukrainian Tax System under the Tax Code

The article considers functioning of the Ukrainian tax system under the application and further improvement of the Tax Code. Development and reforming of the Ukrainian tax system was analyzed. A structure of the tax revenues to the budget before and after changes in the acting tax legislation was determined. The main changes in the Tax law provisions for the next year are considered.

Key words: taxes, tax system, Tax Code, income tax, VAT, tax on personal income, tax reforms.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2012
Прийнято до друку 20.02.2013